

ВОДИЧ

ЗАСТАПУВАЊЕ И ПРОКУРА

Оваа публикација е подготвена од страна на Виолета Поповска со великодушната поддршка на Агенцијата на САД за Меѓународен Развој (УСАИД)

Мислењата изразени во оваа публикација им припаѓаат на авторите и не ги изразуваат ставовите на Агенцијата на САД за Меѓународен Развој и Владата на Соединетите Американски Држави.

Застапување како манифестација на деловната способност на друштвата. Во трговското право се прави разлика помеѓу поимот трговско застапување – како правна работа во којашто овластеното лице кое професионално се занимава со застапување во рамките на својата стопанска дејност во име и за сметка на друго лице врши правни работи утврдени со договорот, од поимот застапување што го вршат одредени органи, односно вработени во трговското друштво и кој ја манифестираат неговата деловна способност. Се работи всушност за тоа дека освен правната способност на трговските друштва тие имаат и деловна способност којашто може да се оствари единствено преку физички лица. Правните работи на овластените физички лица се сметаат како дејствија на самото друштво. Застапувањето на друштвото може да се огледа и во вршење на работи во правниот промет т.е. склучување на договори, преземање на работи во име и за сметка на друштвото во деловните односи со третите лица, но и застапување во постапката пред суд односно други органи (пример, признавање на долг пред судот).

Одредбите за застапување како правна работа претежно се уредени со Законот за облигационите односи, а одредбите со коишто се манифестира деловната способност на трговското друштво во Законот за трговските друштва.

Одредбите, од четвртиот дел, третата глава, од ЗТД се заеднички одредби коишто се однесуваат на сите трговски друштва со тоа што кај одделни форми на трговски друштва постојат и одредби со коишто поблиску се утврдува кој се може да биде застапник, нивните овластувања, ограничувања и слично.

Основ на овластувањето за застапување. Овластувањето за застапување се темели на:

- Законот; законското застапување постои кога застапникот овластувањето за застапување го црпи непосредно од Законот (ex lege), па не е потребен некој акт на власта или на органот на трговското друштво. Тоа се членови на органот на управување на друштвата на капиталот и членовите на јавното трговско друштво и комплементарите на командитното друштво. На пример во ликвидацијата на јавното трговско друштво тоа се ликвидатори;
- Акт на овластено тело (тоа најчесто ќе биде судот), ако можноста за донесување на таков акт е предвидена со закон, може исто така да биде основ за застапување.

Имено, во стечајната постапка од денот на отворањето на стечајната постапка стечајниот должник го застапува стечајниот управител, и на тој ден престануваат да важат овластувањата на дотогашните застапници и полномошници. Стечајниот управител единственото лице овластено за застапување на стечајниот должник, со решение го одредува стечајниот совет на овластениот суд;

- Полномошници; Полномошното е таков облик на застапување во кое што давателот на овластувањето со правна работа му дава на полномошникот овластување на застапување.

Во трговското право правното лице може да ја изрази својата волја само со помош на својот застапник, па полномошното го дава неговиот застапник. Застапникот може да го овласти полномошникот само во рамките на своите овластувања.

Правните дејствија коишто ги превзема полномошникот подеднакво го обврзуваат друштвото, како и секоја друга форма на застапување.

ЗТД со одредбите на третата глава уредува четири вида на полномошна:

- Прокура (чл. 68 до 78 од ЗТД),
- Трговски полномошник (чл. 79 до 80 од ЗТД),
- Полномошно на трговски патник (чл. 81 од ЗТД) и
- Полномошник по вработување (чл. 67 од ЗТД).

Општа клаузула за застапување ex lege. Членот 65, став 1 од ЗТД ја дава општата одредба за застапување по закон, наведувајќи дека застапниците се ex lege лица коишто со одредбите на овој закон е определено дека ја застапуваат одделната форма на друштвото. Па така кај јавното трговско друштво застапници по закон (во понатамошниот текст застапници) се сите членови на друштвото, но некои од нив со договорот за друштвото можат да бидат исклучени од застапување, кај акционерското друштво тоа се извршните членови на одборот на директори, односно управниот одбор, а кај друштвото со ограничена одговорност управителот, односно управителите.

Застапниците и нивните ограничувања на овластувањата спрема третите лица се запишуваат во трговскиот регистар во којшто ги приложуваат и своите потписи заверени кај нотар.

ЗАСТАПНИЦИ ПО ПОЛНОМОШНА

Поим. Полномошниците се лица кои можат да го застапуваат трговското друштво врз основа на полномошно коешто е дадено во писмена форма. Нема усмени полномошна.

Полномошникот може да биде: договорен, полномошник по вработување и трговски полномошник.

Бидејќи трговското друштво како правно лице може да ја изрази својата волја само со помош на својот застапник, па така полномошното на друго лице може да го даде само застапникот.

Граници. Застапникот неможе да му даде на полномошникот поголеми овластувања отколку што тој ги има. За границите на давањето овластувања меродавни се овластувањата на застапникот запишани во трговскиот регистар.

ПОЛНОМОШНИК ПО ВРАБОТУВАЊЕ

Со одредбата од членот 67 од ЗТД е утврдено дека полномошник по вработување е секогаш лице вработено во трговското друштво.

Граници на овластување. Без оглед на релативно широките овластувања на полномошникот по вработување коишто вклучуваат и склучување на определени договори, тие сепак се ограничени на работи коишто ги вршат според редовниот тек на работата, а не на водењето на претпријатието.

Работи на полномошникот по вработување би биле оние коишто ги вршат продавачите во продавниците, лицата кои вршат одредени услуги во угостителството, вработените за вршењето работи на шалтерските служби во пошта, банка и сл.

Членот 67, став 1 од ЗТД се однесува на горе опишаните и слични работи и предметот (содржината) и границите на овластувањата на дејствувањата на трговското друштво којшто ги врши. Тие по своето значење се потесни од оние коишто се однесуваат на склучување на договори и преземање правни дејствија во прометот вообичаени при водењето на претпријатието.

И на полномошникот по вработување се применуваат одредбите за полномошно од ЗТД и ЗОО.

Целта на одредбата од членот 67 од ЗТД е да купувачите, гостите и останатите корисници на услугите бидат со закон заштитени и да се сигурни дека за купениот предмет или примената услуга во продавница ресторан и слично се ослободени од понатамошните обврски спрема трговското друштво.

ПРОКУРА

Поим. Прокурата е посебно трговско полномошно со законски утврдена содржина и граници на овластување (член 68, став 1 од ЗТД). Прокурата е трговско полномошно *sui generis*. Имено, содржината и границите на трговското полномошно редовно ги утврдува властодавецот, а кај прокурата овластувањата и ограничувањата на прокуристот се утврдени со самиот закон. Прокурата може да се даде само во трговскиот промет, но не и во другите правни односи (граѓанско правни, семејни, брачни итн).

Како посебен институт е воведен во германското законодавство и со незначителни модификации е преземен и во останатите законодавства.

Давател на прокура. Прокурата може да ја даде само лице кое има својство на трговец, односно трговското друштво и трговецот-поединец. Кога едно физичко или правно лице има својство на трговец во нашето право може да даде прокура без оглед на границите на работењето.

Кога прокурата ја дава трговецот-поединец, тој може да ја даде само лично. Нашиот законодавец кај одредбите за прокура изрично не пропишал кое тело, односно кое лице ја дава прокурата кога се работи за трговец - правно лице.

Начин на давање на прокура. Прокурата е во толкава мера важен институт па нејзиното давање и начинот на давање и останатите потребни елементи мораат да се предвидат со изјавата за основање на друштвото, договорот за друштвото, односно со статутот на друштвото. Имено, каква прокура ќе се даде (поединечна или групна), границите,

ограничувањата итн., мораат да бидат однапред предвидени во основните акти на друштвото.

Писмена форма. Во нашето право прокурата мора да биде секогаш дадена во писмена форма (член 68, став 4 од ЗТД).

Поим за прокуррист. Прокуррист е лице на коешто му е дадено најшироко трговско полномошно и чиешто граници на овластувањето се во интерес на правната сигурност спрема третите лица утврдени со законот.

Иако прокурристор е *alter ego* на трговецот тој не е странка, во постапките неможе да даде странкарска заклетва неможе да даде полномошно за склучување на договори. Без оглед на границите на овластувањето прокурристор не е застапник по закон на друштвото.

Кој може да биде прокуррист. Прокуррист може да биде секое полнолетно и деловно способно физичко лице. Тоа може да биде некој надвор од друштвото, но и секое лице во друштвото без оглед на должноста и дејноста што ја врши во друштвото. Со законот не се предвидени никакви други ограничувања по однос на останатите својства на физичкото лице на кое му се дава прокурата. Но, со изјавата за основање на трговското друштво од едно лице, со договорот за друштвото, односно со статутот со оглед на значењето на лицето кое ја врши таа должност можат да се утврдат и посебни услови, на пример посебна стручна спрема, искуство на водење на работите, морално подобна личност и слично, но и забрана да некои лица вработени на одредени работни места неможат да бидат прокурристи. На правно лице неможе да се даде прокура.

ПОЕДИНЕЧНА И ГРУПНА ПРОКУРА

Видови. Законодавствата познаваат два основни вида на прокура: поединечна (самостојна, индивидуална) и групна (колективна, збирна).

- Поединечна прокура е таков вид кај којшто друштвото ја дава прокурата на еден прокуррист или на поголем број прокурристи кои се овластени самостојно секој за себе. Ако е поединечната прокура дадена на поголем број лица секој прокуррист ги има сите овластувања коишто по закон ги содржи прокурата. Ако прокурата се дава на поголем број лица, мора во прокурата изрично да се наведе дека се работи за групна прокура, инаку ќе се смета дека е дадена поединечна прокура на секое лице.
- Групната прокура е таков вид на прокура којашто се дава на две или повеќе лица заедно, т.е. правните работи и дејствија се полноважни, ако постои согласност на изјава на волјата на сите прокурристи заедно (член 70, став 4 од ЗТД).

- Можно е да се даде и комбинација на поединечна и групна прокура. Тоа би било случај кога би се поставиле еден или повеќе поединечни прокуристи и една или повеќе групни прокури. Во земјите кајшто е развиен институтот прокура многу често друштвата се користат со групната прокура којашто го штити друштвото од евентуалните злоупотреби коишто би можел да ги направи поединецот прокурис.
- Како посебна форма на прокура често се споменува прокурата на подружницата, а некои и ја сметаат за трет вид на прокура.

Изјава на волја на групните прокуристи. Кога се работи за групна прокура, договорот ќе биде обврзувачки за друштвото само тогаш ако го склучиле заедно сите прокуристи, а договорот што го склучил само еден прокурис не го обврзува давателот на прокурата. При склучување на договор не мора да учествуваат сите групни прокуристи, но останатите мора со нив да се согласат. Во нашиот закон е предвидено изрично претходно да се даде согласност или дополнително одобрување од останатите групни прокуристи.

Известување од трети лица. Кога се работи за изјава на волја или правни дејствија, достава, известувања и слично на трети лица упатени до друштвото, истите не е потребно да се сторат кон сите групни прокуристи, доволно е да бидат дадени и кон еден од нив.

ОБЕМ НА ОВЛАСТУВАЊА ОД ПРОКУРАТА

Овластувањата од прокурата според законот го опфаќа целокупното работење на работодавецот, значи се однесува и на оние работи којшто ги преминуваат границите на вообичаеното работење на конкретното друштво. Прокурисот има според законот овластување да ги врши работите коишто водењето на трговските работи само по себе ги носи. Заради тоа и прокурата е по своите овластувања поширока од трговското полномошно. Имено, за разлика од прокурата кај трговското полномошно, полномошникот е овластен да ги презема само оние правни работи коишто при водењето на друштвото се вообичаени. Прокурата го надоместува секое посебно полномошно пропишано со законот и со прописите кои што ги уредуваат облигационите односи.

Прокурисот е овластен:

- да ги склучува сите договори и да ги врши и сите други правни работи и дејствија во име и за сметка на трговското друштво во рамките на предметот на работењето на друштвото да го управува претпријатието на давателот на прокурата и
- да го застапува друштвото во постапките пред управните и другите државни органи, организациите и установите со јавни овластувања и судовите.

Тоа значи дека прокурисот може да зема заем да издава меница, да презема обврски од гаранции, да се спогодува, да води

спорови (за којшто работи трговскиот полномошник без посебно овластување неможе) да купува, продава и слично, како и да врши други работи коишто произлегуваат од вообичаеното работење на властодавецот.

Иако, прокуристорот е, второ јас “на властодавецот, сепак одредени овластувања прокуристорот ги нема по природата на работите.

Прокуристорот не е овластен на вршење на оние работи на којшто не е овластен ни властодавецот, бидејќи никој на друг неможе да му пренесе повеќе право од она што самиот го има.

Потребата од посебно полномошно. Иако прокуристорот има многу пошироко овластување од трговскот полномошник, за одредени дејствија и нему му е потребно посебно полномошно и тоа:

- за оттуѓување и оптоварување на недвижностите на трговското друштво.
- за давање изјави и склучување на правни работи, односно преземање правни дејствија со којшто ќе биде започната стечајна или друга постапка која може да доведе до престанување на друштвото.

Прокуристорот неможе да дава полномошно за склучување на договори и други правни работи на друго лице ниту може да дава прокура. Прокуристорот не е застапник по закон, заради што тој неможе да дава на други лица ниту прокура ниту трговско полномошно, ниту пак било какво полномошно за склучување правни работи со други лица.

ОГРАНИЧУВАЊЕ НА ПРОКУРАТА

Законски и внатрешни ограничувања. Како и кај останатите односи на застапување и кај прокурата мора да се разликува внатрешен однос и однос кон надвор. Односот помеѓу прокуристорот и властодавецот се утврдува со нивниот договор. Односот на прокуристорот кон третите лица утврден е со закон. Во внатрешните односи неговите овластувања кон третите лица можат да се ограничат. Но, тие ограничувања кон надвор немаат правно дејство. Ако прокуристорот постапи спротивно на ограничувањата, доколку ги пречекори внатрешните ограничувања на овластувањата, работите склучени со третите лица без оглед на тоа го обврзуваат властодавецот. Кај прокурата доктрината *ultra vires* изрично е забранета.

Неограниченост на прокурата спрема третите лица е битен нејзин елемент и така и ја уредува и ЗТД. Прокурата спрема третите лица може да се ограничи само тогаш ако е тоа предвидено со ЗТД. Сите останати ограничувања немаат дејство кон третите лица.

Ограничување на прокурата на работењето на подружница. Кога трговското друштво има повеќе подружници истата прокура по правило важи како за една така и за останатите подружници и единствено ограничување согласно ЗТД е дека ограничувањето на

прокурата на работењето на една или повеќе подружници има правно дејство спрема трети лица само ако е запишано во трговскиот регистар.

Во деловната пракса прокуристот во својство на полномошник на трговското друштво може да дојде во ситуација во која што би требал да склучи договор со самиот себе, т.е. да како трето лице склучи договор со трговското друштво. Бидејќи е многу тешко да се претпостави дека во таква ситуација тој подеднакво би ги застапувал интересите на друштвото како прокурист и на сопствените интереси како физичко лице, ЗТД оваа дилема ја решил на тој начин што забранил склучување на договор со самиот себе и до колку тој сепак истото го стори така склучениот договор е ништовен. Меѓутоа, сепак доколку трговското друштво му даде на прокуристот изрично овластување тој може да настапува и во двете својства, односно и како прокурист на трговското друштво и како продавач на некоја стока на трговското друштво. Ова значи дека на прокуристот неможе да му се даде општо полномошно за склучување на договори со самиот себе, туку му е потребно посебно овластување за секој договор и тоа овластување мора да биде изречно.

Во правниот промет важно е како прокуристот го потпишува трговското друштво, па така со ЗТД е предвидено дека тој тоа го прави на начин што под фирмата го потпишува своето име и презиме со додаток што видливо укажува на неговата положба на прокурист или со додатокот „п.п.“

Предност на прокура. Прокуристот неможе прокурата да ја пренесе на друго физичко лице. Давањето прокура е работа на доверба на властодавецот во одредено физичко лице и заради тоа прокуристот неможе да ја пренесе на друго лице. Заради изричната нагласеност на забраната на пренос на прокурата оваа одредба во ЗТД е ставена во посебен член (член 75 од ЗТД). Со оглед дека одредбата за неможност прокурата да се пренесе на друго лице е од присилен карактер произлегува дека е ништовна одредбата во полномошното или изјавата на трговското друштво со која се бара овластување на прокуристот за пренос на прокурата. Нема правно дејство ниту одредбата со која што пренесот на прокурата се одобрува претходно или дополнително.

Отповик на прокурата. Давањето на прокура е акт од лична доверба. Имено, прокурата се дава на некое лице врз основа на неограничената доверба на властодавецот и таа редовно не се дава на одредено време. Ако довербата се изгуби прокурата може да биде отповикана во секое време. Прокурата може да се отповика без оглед на правниот однос врз основа на којшто е дадена, а обично тоа е договор за налог или договор за работа. Отповикувањето на прокурата се врши со изјава на прокуристот, на третото лице или на јавноста. Довербата во прокуристот може да биде потполна во моментот на давањето на прокурата, но таа може во секое време да биде изневерена. Заради тоа ништовна е секоја одредба од договорот со која властодавецот се откажува од правото да ја отповика прокурата или со која што правото на отповик на прокурата се врзува со рок или со услов. Па така на пример и онаа прокура која што е дадена со

клаузула на неотповикливост, може во секое време да биде отповикана. Со оглед на тоа што прокурата може да биде отповикана во секое време, отповикот може да му нанесе на прокуриститот штета. Неговите права заради отповикот на прокурата неможат да се исклучат ниту пак да се намалат, иако во случај на отповик со договорот се предвидени исклучување или намалалување на правата врз основа на коишто му е дадена прокурата. Ако отповикот на прокурата произлегува од причина којашто едновременно значи моментално раскинување на работниот однос (поради примање на мито), прокуриститот не би можел да се повикува на своите права од договорот.

Прокурата може да се отповика и без образложение од страна на властодавецот, единствено притоа несмеат да се повредат договорните права на прокуриститот. Сепак кај отповикот на прокурата мора да се има во предвид и статусот на прокуриститот во одредена форма на трговското друштво. Така на пример ако командитор е поставен врз основа на договорот за друштвото за прокуристит, тогаш отказот на прокурата може да биде само од важни причини. Ова нешто укажува на тоа дека согласно ЗТД за отповик на прокурата без образложение е всушност општо правило од кое што има и исклучоци. Отповик на прокурата всушност преставува карактеристичен начин на престанок на прокурата кој што произлегува од нејзиниот поим и содржина. Но прокурата може да престане и од други причини, како на пример со престанок на друштвото со смрт на поркуриститот (со смрт на трговец поединец не престанува прокурата, ниту пак ако на трговецот поединец му е одмено или ограничена деловната способност), ако прокуриститот стане сопственик на друштвото, со губење на деловната способност на прокуриститот, со отварање стечај над имотот на прокуриститот или на друштвото, ако прокурата е поврзана со работниот однос на прокуриститот, а работниот однос му престане и сл.

Прокура на трговец-поединец. Трговецот-поединец може да даде прокура и согласно ЗТД тој лично ја дава прокурата и овластувањето за давање прокура неможе да се пренесе на друго физичко лице. Инаку и на трговецот-поединец соодветно се применуваат одредбите од ЗТД со којшто се одредува прокурата што ја даваат трговските друштва.

Упис на прокурата. Трговското друштво односно трговецот-поединец ги запишуваат давањето, поединечна и групна прокура, сите ограничувања на прокурата и отповикот во трговскиот регистар.

ТРГОВСКИ ПОЛНОМОШНИК

Трговското полномошно е различно полномошно во однос на прокурата со коешто полномошникот се овластува за водењето на претпријатието или негов дел или преземањето на правни дејствија кои што во прометот се вообичаени како и за преземање на одделни работи.

Трговскиот полномошник е она лице кое трговското друштво, недавајќи му прокура ќе го овласти да го води претпријатието или негов дел.

Трговски полномошник може да биде вработено лице во трговското друштво или друго физичко лице кое за награда е овластено од застапниците по закон на друштвото.

Трговското полномошно мора да биде во писмена форма. Од аспект на овластувањата кои произлегуваат од трговското полномошно тие може да се поделата на два вида трговско полномошно:

- општо (генерално) полномошно
- посебно (специјално) полномошно .

Општо полномошно е таков вид врз основа на кое што трговскиот полномошник е овластен да ги склучува сите договори и да ги презема сите правни дејствија коишто се вообичаени во прометот при водењето на претпријатието или коишто за тоа водење се потребни. Она што во прометот е вообичаено ги означува правните работи и дејствија којшто се вршат во редовното работење на претпријатието како што се набавката на суровини, продажбата на производите и друго. Општото трговско полномошно се протега на водењето на претпријатието во целина или на дел на претпријатието, а тоа не ги опфаќа следниве работи:

- оптоварување на недвижностите,
- оттуѓување на недвижностите,
- меничното и чековното обврзување,
- преземање обврски од гаранција,
- земањето заем за него,
- да договори надлежност на избран суд и да се спогодува или да води спор.

Посебното полномошно се дава за работи коишто не спаѓаат во вообичаеното работење при водење на претпријатието. Па така на трговскиот полномошник му е потребно посебно овластување ако треба да: оттуѓи или оптовари негови недвижности да го обврзе со меница или со чек, да презема обврски од гаранција, да земе заем за него, да договори надлежност на избран суд и да се спогодува или да води спор.

Како и секое полномошно и трговското полномошно може да се ограничи. ЗТД ги разликува ограничувањата кои се однесуваат на општото и посебното полномошно и тоа со оглед на последиците спрема третите лица со оглед да внатрешните ограничувања важат и за пречекорување на овластувањето, бидејќи може од трговскиот полномошник да се бара надомест на штета, а може да му биде одземено и полномошното.

Спрема третите лица овластувањата коишто во правниот промет се вообичаени (општо полномошно) неможат да се ограничат. Но, за овластувањата за којшто мора да се даде посебно полномошно ограничувањата важат и спрема третите лица. Сите останати ограничувања на полномошното на трговскиот полномошник немаат дејство спрема третите лица кои за нив не знаеле ниту морале да знаат.

ТРГОВСКИ ПАТНИК

Поим. Трговскиот патник е лице кое во име и за сметка на трговецот како негов трговски полномошник склучува договори за продажба на неговата стока и презема други дејствија во рамките на овластувањата надвор од деловната просторија на трговецот.

Не се бара вршење на работите надвор од местото на седиштето на трговецот. Полномошното на трговскиот патник го дава трговецот и истото може да биде дадено на вработено лице кај трговецот или на друго лице кое не е вработено кај трговецот. И за овој вид полномошно е предвидено дека се дава во писмена форма.

Граници на овластување. Трговскиот патник е како трговски полномошник на трговецот којшто е овластен во негово име и за негова сметка да:

- склучи договор за продажба (не и за купување) на неговаа стока,
- ја испорачува таа стока
- продава на кредит, ако има посебно овластување за тоа,
- ги прима изјавите на купувачите во врска со стоката што е предмет на тие договори,
- дава изјави и презема други дејствија заради зачување на правата на давателот на полномошното.

Доколку трговецот ги ограничи овластувањата на трговскиот патник којшто тој ги има согласно законот, тие ограничувања немаат правно дејство спрема третите лица кои за нив не знаеле, ниту морале да знаат.

Склучување на договор за продажба на стоката на давателот на полномошното на трговскиот патник е еден од елементите на општото полномошно на трговскиот патник. Но, за продавање на стоката на трговецот којшто се плаќа на почек или на рати на трговскиот патник му е потребно посебно овластување.

ЗАСТАПУВАЊЕ КАЈ ДРУШТВО СО ОГРАНИЧЕНА ОДГОВОРНОСТ

И друштвото со ограничена одговорност (во понатамошниот текст друштвото) како правно лице неможе да ја искаже својата волја, ако не постои макар едно физичко лице кое ќе го стори тоа на таков начин да неговото искажување на волјата произведува директна и непосредна последица за правното лице односно, чии правни дејствија ќе се сметаат како дејствија на тоа правно лице. Правните дејствија на застапникот произведуваат директни правни последици за правното лице , а не на застапникот т.е. со правните дејствија застапникот непосредно се стекнува со права и обврски за застапуваниот, а не застапникот. На пример, кога застапникот склучува договор во име и за сметка на друштвото се смета дека тој договор го склучил друштвото па правата и обврските којшто произлегуваат од тој договор не ги стекнува застапникот туку друштвото.

Друштвото го застапува управителот кој е застапник по закон на друштвото. Бидејќи друштвото може да има еден или повеќе управители потребно е да се разјасни начинот на застапување на друштвото особено тогаш кога има повеќе од еден управител.

Кога во друштвото има еден управител тој сам го застапува друштвото. За оценка на валидноста на правните работи којшто ги презема спрема третите лица меродавна е споредбата на содржината на преземените работи со описот на неговите овластувања за застапување којшто се запишани во трговскиот регистар во моментот на преземањето на тие работи.

Кога друштвото го застапуваат повеќе од еден управител тогаш друштвото го застапуваат сите управители, освен ако со договорот на друштвото не е поинаку определено. Ова значи дека друштвото ќе биде правилно застапувано тогаш кога сите управители заедно ќе преземат одредена правна работа во рамките на овластувањата запишани во трговскиот регистар, односно ниту еден управител неможе самостојно да презема дејствија. На пример сите управители ќе склучат договор или ќе дадат понуда или изјава за отпишување на долгот или полномошно.

Со оглед да со договорот за друштвото може да биде и поинаку определен начинот за застапување на друштвото, како пример треба да се споменат и можностите:

- секој управител поединечно да биде овластен да го застапува друштвото;
- да некои управители поединечно да бидат овластени за застапување на друштвото;
- застапувањето на друштвото е валидно, ако најмалку двајца управители или друг број на управители преземат соодветно дејствие.

Со оглед на важноста на застапувањето начинот на којшто повеќе управители го застапуваат друштвото не само што мора да се запише во трговскиот регистар, туку мора и јавно да се објави.

Управителот е обврзан да ги почитува ограничувања на овластувањата за застапување и тие ограничувања се без правно дејство спрема трети лица дури и ако ограничувањата биле објавени. Имено, ЗТД предвидува дека управителот кој знаел дека презема дејствија во име на друштвото без да има овластување за тоа, лично му е одговорен на друштвото за штетата што произлегла од тоа. Како пример може да се наведе дека со одлука на собирот на содружници е ограничено овластувањето на управителот да го застапува друштвото, така што му е забрането да склучува договори, чија вредност е поголема од 10.000 евра без претходна согласност на најмалку од еден содружник на друштвото. Ако управителот склучи таков договор над наведеното ограничување, кон другата договорна страна наведеното ограничување е без правно дејство, па дури и тогаш ако тоа ограничување на овластувањето на управителот коешто е запишано во трговскиот регистар е и објавено. Ограничувањата на овластувањата за

застапување на управителот се определуваат во договорот за друштвото, во одлуката на соборот на содружниците или во одлуката донесена преку допишување.

ЗАСТАПУВАЊЕ НА АКЦИОНЕРСКО ДРУШТВО

Извршните членови на одборот на директори го застапуваат акционерското друштво во односите со трети лица кај едностепениот систем на управување, додека членовите на управниот одбор го имаат овластувањето за застапување кај двостепениот систем на управување. Имено, извршните членови, односно управниот одбор редовно го застапуваат акционерското друштво кон надвор и во судските и другите правни работи.

Надзорниот одбор и неизвршните членови на одборот на директори можат да го застапуваат друштвото по исклучок, ако за тоа се овластени изрично со законот.

Исто така другите органи на друштвото неможат спрема третите лица да ги ограничат овластувањата на управниот одбор, односно на извршните членови на одборот на директори за застапување.

Одредбите за застапување на трговските друштва соодветно се применуваат и на овластувањата за застапување на управниот одбор, односно на извршните членови на одборот на директори.

Членовите на управниот одбор, односно извршните членови на одборот на директори како застапници по закон на друштвото се запишуваат во трговскиот регистар.

Од аспект на начинот на застапување како правило е утврдено дека застапувањето е заедничко на членовите на управниот одбор односно на извршните членови на одборот на директори (колективно, заедничко). Меѓутоа, законот предвидува дека управниот одбор може со одобрение на надзорниот одбор да овласти еден или повеќе членови на управниот одбор да го застапуваат друштвото.

Искажувањето на волјата спрема друштвото (покани, соопштувања и сл.) е важечко, ако е изразено и спрема еден од членовите на управниот одбор, односно на еден од извршните членови на одборот на директори, без оглед дали се работи за заедничко или поединечно застапување.

Кога членовите на органот на управување (членовите на управниот одбор и извршните членови на одборот на директори) настапуваат во функција на застапник на акционерското друштво тие тогаш се потпишуваат во име на друштвото при што би требало да ја наведат фирмата на друштвото и своето својство на член на органот на

управување. Исто така членовите на органот на управување депонираат во трговскиот регистар своите потписи заверени кај нотар.

Кај застапувањето на друштвото важи основното начело дека друштвото неможе да ги ограничи овластувањата на органот на управување во застапувањето на друштвото. Во внатрешните односи во органот на управување или на поедини нејзини членови, би можело да се наметне ограничување во застапувањето, ако такви ограничувања се утврдат со статутот со одлука на надзорниот орган или на собрание. Повредата на тие ограничувања повлекува одговорност на членовите на органот на управување спрема друштвото. Но, спрема третите лица било какви ограничувања на органот за застапување на акционерското друштво е без влијание. Дали третите лица знаеле за ограничувањата на овластувањата или требале да знаат не влијае на дејството на ограничувањето кое што важи само за внатрешните односи. Ова е само уште една конкретизирана одредба во ЗТД којашто ја напушта теоријата *ultra vires*, според која што друштвото спрема третите лица може да се повикува на пречекорување на овластувањата коишто во застапувањето ги сторил членот на органот на управување овластен за застапувањето.

Доктрината *ultra vires* (преку овластувањата) изворно е институт на англиското право според која без влијание се актите на друштвото којшто го пречекоруваат предметот на неговото работење, или се преземени од неовластени органи на друштвото или овластените органи ги пречекориле своите овластувања или тие акти имаат недостаток во формата. Ако овластените органи на друштвото ги пречекориле своите овластувања за застапување, (значи внатрешните ограничувања), друштвото може на третите лица да им приговори дека неговиот орган ги пречекорил овластувањата поради што таквата работа е ништовна. Ова основно правило постепено е ублажено со директивите на Европската унија којшто ги внесуваат во своите законодавства нејзните членки па дури и Англија.

Согласно нашиот ЗТД акционерското друштво во односите со трети лица неможе да ги ограничи овластувањата на органот на управување во застапување на друштвото, но овластувањата можат да бидат ограничени во следните случаи:

- иако кон надвор овластувањата на органот на управување за застапување се неограничени, кога друштвото настапува спрема органот на управување според логиката на работите, органот на управување неможе да се застапува и себеси и друштвото, па во тој случај друштвото го застапува надзорниот одбор.
- исто така при склучување на одредени договори потребна е согласност од надзорниот одбор на пример за договорите помеѓу друштвото со член на надзорниот одбор.

